

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 13 mars 1907, kl. 12 midd.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, angående utredning rörande möjligheten att fullständigt frigöra staten, kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel.

I en af herr *S. H. Kvarnzelius* inom Andra Kammaren väckt och till utskottets behandling hänvisad motion, n:o 27, i hvars syfte 43 af kammarens ledamöter instämt, hemställes: »att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte genom en kommitté, bestående af för frågans lösning i angifven riktning intresserade personer, låta verkställa en allsidig utredning rörande möjligheten för ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens fullständiga frigörande från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel och, därest sådan möjlighet finnes, om lämpligaste sättet därför, samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning med de förslag, hvartill samma utredning kan föranleda.»

Första ledet i den motivering, på hvilken motionären stöder sin hemställan, utgör en erinran om den djupt ingripande roll, rusdryckerna spela i enskildas och samhällens lif. Vår statistik är på detta område

bristfällig, och vetenskapen har nog ännu icke sagt sitt sista ord i fråga om alkoholens skadliga verkningar, men motionärens framställning, för hvilken delvis åberopas nyare vetenskapliga forskningar, statistiska uppgifter och auktoritativa uttalanden, lär icke i någon hufvudsaklig del kunna bestridas, liksom den utan att vara uttömmande torde få anses för sitt ändamål tillfyllestgörande. Utskottet inskränker sig därför till att i nu berörda afseende enbart hänvisa till motionen, så mycket mer som de skador, rusdryckerna förorsaka, framträda på så många områden och i så uppenbara, svåra former, att det måste tillräckligt klart framstå, att här krävas energiska åtgärder icke blott från individernas, utan jämväl och i än högre grad från samhällenas, statsmakternas sida.

Med konstaterandet af detta faktum uppställer sig då frågan: hvad skall göras?, en fråga, hvilken, såsom motionären anmärker, besvarats och ännu i dag besvaras på olika sätt. Utskottet kan gifvetvis lika litet som motionären upptaga detta vidlyftiga spörsmål i hela dess omfattning eller i alla dess delar — det är ju ej heller för motionens syfte erforderligt — utan vill blott framhålla några grundtankar.

Många äro de, som förmena sig ha pekat på den enda riktiga och säkra vägen till nykterhetsfrågans lösning med ett enkelt hänvisande till undervisningens och uppfostrans väg, men äfven de, som flitigast anlitat denna väg, hvilkens nytta och nödvändighet ingen bestrider, ha snart funnit, att *ensamt* härigenom rådes ej bot på det onda. Hand i hand med öfvertygelsearbetet, stödda af och i sin tur stödjande detta, måste lagstiftningsåtgärder och restriktiva bestämmelser tillgripas.

Man har af månhet om den medborgerliga friheten satt i fråga, huruvida samhället, staten, har rätt och plikt att på detta sätt ingripa. Utskottet åtnöjer sig härvidlag med att instämmande åberopa ett af bevillningsutskottet vid innevarande riksdag afgifvet betänkande, i hvilket framhålles, att, med allt tillbörligt beaktande af individens själfbestämmerätt, det dock måste erkännas, att i nykterhetsfrågan så starka sociala intressen spela in, att till motarbetande af rusdrycksmissbruket äfven restriktiva åtgärder kunna vara befogade. Statsmakterna ha ju ock, som känt, i flera fall vidtagit dylika åtgärder.

Motionären drar för sin del ut de yttersta konsekvenserna af en fullt genomförd, restriktiv lagstiftning — rusdrycksförbud. Han säger bland annat:

»På samma sätt som den enskilde nykterhetsarbetaren, lärd af erfarenheten, funnit, att han, ^{ef} därest han vill föra en alkoholiserad medmänniska till nykterhetens fasta mark, nödgas leda henne dit öfver hel-

afhållsamhetens brygga, på samma sätt måste samhället, staten, föra medborgarna såsom ett helt till frihet från alkoholismens fara och mara på förbudsvägen. Nödvändigheten häraf framstår allt klarare, i samma mån man lär sig förstå, att alkoholbruket, hur måttligt det än i vissa fall kan te sig, dock är och förblir roten och upphofvet till alkoholismen med dess alla ohyggliga följder, särskildt den degenerering, som fortplantas från släkte till släkte.»

Utskottet anser det för sin del ej nödigt eller lämpligt att här inlåta sig på en pröfning af själfva förbudsfrågan, ty de med rusdryckshandteringen sammanknippade stora ekonomiska intressen, om hvilka motionen rör sig, äro icke allenast för borttagandet utan redan för minskandet af rusdryckstrafiken ett det allvarligaste hinder. Och starkt må ifrågasättas, om det är förenligt med god finanspolitik att på sätt nu sker göra våra samhällseliga institutioner beroende af skatter, som härflyta från den för många af de skattdragande fördärfbringande rusdryckskonsumtionen, skatter, hvilka följdriktigt minskas i samma mån alkoholförbrukningen sjunker och hvilkas stegring rent ekonomiskt sedt kan synas önskvärd på samma gång den ur sociala synpunkter är förkastlig.

I motionen lämnas rörande storleken af berörda inkomster följande upplysningar:

»Tillverkningskatten till staten uppgick 1905 till 24,470,017 kronor eller cirka 17,000 kronor mindre än föregående år, då skattebeloppet var högre, än det någonsin varit under senaste decenniet. Försäljningsmedlen uppgingo samtidigt till öfver 12,500,000 kronor mot nära 12,400,000 kronor närmast föregående året; af 1905 års vinstmedel tilldelades landstingen nära 2,146,000, hushållningssällskapen 1,597,000, stadskommuner och köpingar med bolag öfver 7,186,000 samt landskommunerna nära 1,581,000 kronor eller något mera för hvarje kategori än föregående år.»

Ofvan meddelade sifferuppgifter äro, enligt hvad utskottet förvissat sig om, riktiga såsom afrundade tal, därest afseende allenast fästes vid brännvinstillverkningskatten (oberäknadt restitution för denaturerad brännvin, utgörande omkring 2,000,000 kr.) och brännvinsförsäljningsmedlen, men för angifvande af samtliga från rusdryckerna härflytande skatte- och vinstmedel böra härtill läggas malt- och punschskatten, uppgående för år 1905 till sammanlagdt 4,386,605 kr., samt införseltullen för brännvin, sprit och vin, utgörande för samma år sammanlagdt 4,768,373 kronor.

På dessa medel bygga stat, landsting, hushållningssällskap och

kommuner mer eller mindre sina respektive inkomst- och utgiftsstater. De utgöra i hvarje fall en viktig grundsten i flertalet af de angifna institutionernas ekonomiska byggnad.

Huru stora dessa inkomster af rusdryckshandteringen än äro och ehuru de fördenskull kunna förefalla somliga rent af outhärliga, måste man dock alltid hålla för ögonen, att de utgifter, det allmänna får vidkännas till följd af denna handtering, likaledes äro ofantligt stora, ehuru de återfinnas under sjuk- och fattigvård, rättsväsende och dylikt, hvarför vinst och utgifter icke kunna sättas i det rätta förhållandet till hvarandra och därför ej heller kunna tillbörligt vägas mot hvarandra. Och tages hänsyn icke blott till allmänna institutioner, utan ock till de skattdragande, icke blott till pengar, utan ock till andra värden, torde det, såsom utskottet i fjol anförde på tal om en utredning af rusdryckshandterings debet och kredit, i hvarje fall vara själfklart, att »affären» icke kan gifva annat än förlust till slutresultat.

Utskottet, som sålunda delar motionärens mening om det synnerligen angelägna i att söka frigöra stat, landsting, hushållningssällskap och kommuner från deras beroende af rusdrycksmedlen, vill på samma gång i likhet med motionären betona denna frågas oerhördt stora betydelse och räckvidd. Och frågan är lika svår, som den är stor. Möjligheten af dess lösning anser utskottet dock icke behöfva dragas i tvifvelsmål, och motionären har säkerligen mera med sin hemställen afsett en utredning rörande möjligheterna för än möjligheten af det ifrågasatta frigörandet, ehuru hans hemställen i denna del fått en försiktig formulering, som motiveras af frågans stora betydelse och i hvilken utskottet därför ej funnit skäl föreslå någon ändring.

»Detta frigörande från beroendet af rusdryckshandteringen kan gifvetvis», säger motionären, »icke ske på en gång, utan att hela maskineriet därigenom skulle bringas i olag; det måste ske successivt och systematiskt. I öfrigt kunna naturligtvis olika tillvägagångssätt tänkas, såsom indragning eller aflösning eller kanske dessa båda kombinerade, så att en successiv indragning ägde rum, men med understöd till en början. Likaså kan samma frigörande ske snabbare eller långsammare under en kortare eller en längre tidsperiod.»

Dessa af motionären angifna, olika tillvägagångssätt äro, som synes, endast antydda, och det ligger i sakens natur, att först efter den i motionen begärda allsidiga utredningen härvidlag mera bestämda vägar kunna bli möjliga att utpeka. Utskottet, som redan betonat frågans

stora räckvidd och svårigheter, anser sig hvarken kunna eller böra närmare ingå på eventuella möjligheter, men vill ej söka dölja för sig nödvändigheten af att här förfares med varsamhet och omtänksamhet.

Om de indragna medlens framtida användning yttrar motionären:

»Det var en god idé, upphofsmännen till det ursprungliga Göteborgs-systemet hade, då de förbehöllo sig rätt att använda de så kallade vinstmedlen till för arbetareklassen gagneligt ändamål; de ville därmed låta åtminstone något falla tillbaka till dem, som, ehuru de minst hade, likväl mest bidragit och bidrogo till vinstens uppkomst. Hade denna idé utvecklats och fullföljts, hade helt säkert förhållandena gestaltat sig annorlunda, än nu skett, och åtminstone *ett* stort hinder för vårt insläende på den rätta vägen icke funnits. Rättvisa och rättfärdighet kräfva, att denna idé ånyo upptages och de successivt indragna tillverknings-, försäljnings- och vinstmedlen afsättas för att utgöra grundvalen till en fond, afsedd för ålderdoms- och invaliditetsförsäkring.»

Utskottet, som ställer sig tveksamt inför det sålunda föreslagna fonderandet, vill för sin del erinra om den väg, på hvilken Riksdagen redan slagit in, då den för nykterhetens befrämjande beviljat en, om också obetydlig, andel af de inflytande brännvinsmedlen. Ett vidare fortgående på denna väg synes utskottet gå i rätt riktning.

Alla dessa frågor behöfva emellertid, som sagdt, allsidigt och omsorgsfullt utredas, och påtagligt är ju, att en dylik utredning icke kan åvägbringas på enskild väg, utan finner utskottet liksom motionären det nödvändigt, att den verkställes af en kommitté. Motionären har betonat, att denna kommitté måste sammansättas af personer, »hvilka, förutom det att de äga nödiga kvalifikationer i öfrigt, äfven hafva nödig insikt beträffande alkoholfrågans innebörd och ett lefvande intresse för dess lösning på ett för folk och fosterland gagnande sätt». Utskottet delar denna uppfattning, men anser ej behöfligt, att den särskildt framhålles i skrifvelsen till Kungl. Maj:t, som, ifall motionen blir af Riksdagen godkänd, förvisso i allt fall skall låta sig angeläget vara att gifva kommittén en sammansättning, hvarigenom motionens syfte på bästa sätt kan befordras.

Därjämte anser utskottet det af motionären i hans hemställen använda ordet »fullständiga» lämpligen böra utgå, så mycket mer som motionären själf ifrågasatt de indragna medlens framtida användning till en fond för statsändamål.

Det är af utskottet redan framhållet, hurusom för den af motionären

begärda allsidiga utredningen icke kunna på förhand angifvas några närmare utstakade linjer. Först när resultatet af denna utredning med åtföljande eventuella förslag kommer att föreläggas Riksdagen, blir det möjligt att afgöra, hvilka åtgärder, som lämpligen må vidtagas för att lösa bandet mellan våra allmänna institutioners ekonomi och rusdryckshandteringen — ett enligt utskottets mening synnerligen eftersträfvansvärdt, till nykterhetens fromma och allmänt gagn kraftigt verkande steg.

Med stöd af hvad ofvan anförts, får utskottet hemställa,

att Andra Kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen med anledning af herr S. H. Kvarnzelius' motion n:o 27 i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t måtte genom en kommitté låta verkställa en allsidig utredning rörande möjligheten för ett statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel och, därest sådan möjlighet finnes, om lämpligaste sättet därför, samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning med de förslag, hvartill samma utredning kan föranleda.

Stockholm den 12 mars 1907.

På utskottets vägnar:

RICH. WAWRINSKY.

Herr *Magnusson* i Salstad har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets slutbehandling inom utskottet.